

תזריע מצורע: "בדד ישב מחוץ למחנה"

בדרך כלל התורה מצווה עלינו לקרב את החלכאים והנדכאים, החולים והעזובים ודחויי החברה. והנה בפרשה שלנו אנו מוצאים הוראות הפוכות. מונחי הטומאה שהפרשה מייחסת לחולים הם מבזים ומרחיקים. המושגים אינם רק נדמים כמשפילים, ההלכות הנלוות הן מפורשות וחד משמעיות. והן מחייבות ניתוק וריחוק ברמות משתנות. אדם שמטמא במשא ובמגע מוגבל מאד בפעולותיו, גם הפשוטות והשגרתיות ביותר. לאור הגבלות אלו הוא ייאלץ לפעול כמה שפחות, לנכוח כמה שפחות כדי שלא לגרום נזק לשום חפץ או מאכל. אדם כזה למעשה מורחק ממעגל החיים והעשייה.

המצב הקיצוני הוא של המצורע. התורה מצווה על הוצאתו מחוץ למחנה, ומרבה בתיאורי המגבלות החלים עליו: "וְרָאָה אֹתוֹ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה שָׂאת הַנֶּגַע לְבָנָה אֲדַמְדָּמָת בְּקֶרְחָתוֹ אוֹ בְּגַבְחָתוֹ כְּמֵרָאָה צָרַעַת עוֹר בְּשָׂר׃ אִישׁ צָרוּעַ הוּא טָמֵא הוּא טָמֵא וְטָמְאָנוּ הַכֹּהֵן בְּרֹאשׁוֹ נִגְעוֹ׃ וְהַצָּרוּעַ אֲשֶׁר בּוֹ הַנֶּגַע בְּגִדָיו יִהְיוּ פְרָמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פְרוּעַ וְעַל שָׂפָם יַעֲטֶה וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא׃ כָּל יְמֵי אֲשֶׁר הַנֶּגַע בּוֹ טָמֵא טָמֵא הוּא בְּדָד יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשְׁבֹו" (ויקרא יג, מג-מו).

התורה חוזרת כמה פעמים על כך שהמצורע הוא טמא צריך לטמאו ולקרוא לו טמא. על המצורע לנהוג כאבל: לפרום את בגדיו, לפרוע את ראשו, לעטוף את ראשו, ולשבת בודד מחוץ לשלוש המחנות. התיאורים אינם מתיישבים עם ההנחה שמדובר בעוד מקרה מצער של אדם שתקפה עליו מחלה קשה על לא עוול בכפו. לכן, המפרשים מסבירים שהמצורע חטא ונענש בצרעת. כשלמעשה הטומאה וההרחקה הם עונשיו. מקובל לומר שהציווי "בדד ישב" הוא צוהר וחלון הצצה לנימוק האמיתי להלכות צרעת. חז"ל אומרים שאדם זה חטא בלשון הרע, הפריד בלשונו בין אנשים וגרם לשנאה וריחוק. (רש"י, יג, מו) בהתאמה, מידה כנגד מידה הוא נענש ומוקע אל מחוץ למחנה ישראל. הדברים אינם מתיישבים עם טומאת לידה. הלידה היא חלק מתהליכי החיים. אמנם מקרה זה אינו כרוך בהרחקה קיצונית, אבל התהליך שאישה כזו עוברת יושב על ציר עם מקרי ההרחקה האחרים בפרשה. ויוצר תמונת רצף של אירועים חמורים וקלים יותר, אך דומים. ההשוואה הזו מעלה תמיהות מרובות על מושג הטומאה ועל מקורה וסיבתה.

בעקבות חז"ל, אף אנו נציע שהלכות המצורע הן פתח להבנת מהות הטומאה ולטעמי הלכותיה. אנו נתבונן במכלול ההלכות ובמשמעותן מזווית מעט שונה. בחינת מצבו של המצורע המבודד יכולה להאיר משהו על מהותה של הרחקתו ועל הוקעתו. אדם המצוי בתקופת נידוי, שיצא מחוץ לכל המחנות, אינו פוגש אף אדם, למעט אדם אחד: הוא עצמו. הוא פוגש את עצמו לא במצב הטבעי הסואן, העמוס ברעשי רקע. אלא, ללא תפאורה והסחה. הוא פוגש את עצמו, ללא פארם והדרם של בגדים נאים או כל טיפוח חיצוני אחר. אלה השעות בהם הוא נאלץ לבחון את משמעות חייו, את מטרתו בעולם כיצד ואיך הוא פועל למימוש אתגריו האישיים. היכן מצויים מעגלי השתייכות שלו, מיהם החברים הקרובים שלו שאליהם הוא מתגעגע, מה תרומתם לחייו, היכן הוא עובד, איזה נפח תופסת התעסוקה בחיים שלו, האם הוא מרוצה ממנה, מדוע הוא בחר בה. בשעות הקשות האלה המחייבות אותו להתכנס ולשוחח עם עצמו ורק עם עצמו, למעשה, הוא מוצא עצמו מתמודד עם מותו שלו עצמו. המוות הזה הוא רק מוות מדומה, שכן עתיד הוא לשוב בתוך זמן מסוים ובאופן הדרגתי לחיים רגילים ונורמטיביים. אולם, זהו מוות בכל המובנים האחרים. היציאה החוצה, הלבדיות, הניתוק ממרכז החיים, נקודת המבט החיצונית על עצמו המתחייבת מן המצב, הדין, חשבון הנפש והסיכומים.

לעיתים ישנם גם באמצע החיים גורמים המזמנים מצבים כאלה. החוויה הזו יכולה להתרחש גם כחוויה אישית ולא חברתית. אנשים מרגישים שהם מובלים 'אל מחוץ לחיים' בנקודות ובמצבים של מעבר. אישה יולדת, על פי רוב מרגישה מצד אחד את החוויה המרוממת של הבאת חיים לעולם, אך מן הצד השני, בעוצמה שאינה פחותה,

היא חשה את הפרידה הקשה מן החיים שצמחו בקרבה. נשים רבות במצב הזה שוקעות בזמן של התכנסות פנימה ובהתחפרות בנבכי התודעה.

ההבדל בין היולדת למצורע הוא בכך שאצל היולדת המצב הזה נגרם באופן טבעי וכתוצאה מחדותו של השינוי שהיא עוברת. אם אין מדובר במחלה הן גם אמורות להבריא ולשוב לחיים תוססים ושלמים תוך ימים. אצל המצורע לא מתרחש כל אירוע קיצוני בעל השפעה. אצלו מגיע אות וסימן. אצלו הגוף ופצעיו מאותתים שהוא זקוק לחופשה ולאתנחתא. היענותה של ההלכה למצבי החולי האלה היא בתרגום הברור של אלו לכך שהתסמינים מאותתים לאדם שהוא יושב על המשבר. הוראותיה להוציאו אל מחוץ למחנה ולומר לו כי הוא טמא. להודיע לו כי זהו המצב בו הוא נתון. אלו מעצבים עבור אותו אדם את התנאים המדויקים והנכונים הנדרשים לו. הנסיבות מכניעות אותו כך שמבלי משים הוא שוקע לנקודה הפנימית שנפשו חפצה לפגוש אותו בה.

יש להניח שזהו מצב לא רצוי. אדם פעיל שהולך בדרך ישרה אינו אמור להזדקק לפסק זמן. החיים נועדו כדי לחיות אותם. אבל, אדם שהחטיא והלך בדרך עקלקלה עד שכל גופו מעיד עליו שהוא צריך יד מכוונת שתושט לו ותמשה אותו החוצה - עבורו הצרעת היא התרופה. היא יד ה' האוחזת בו ואומרת לו: דברים שרואים משם לא רואים מכאן. יוצא שהתורה לא רק מרחיקה ודוחה אותו, היא גם מקרבת, שולחת אותו, אל עצמו.